

หลักการกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

Dhamma And Development For Strong Community

ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์

Tipaporn Yesuwan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, Email : rinriwif@hotmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งหรือการทำนุบำรุงชุมชนให้เจริญซึ่งเป็นหลักการสากลที่นำพาคนชุมชน สังคมไปสู่เป้าหมายที่เป็นความสุข ชุมชนเข้มแข็งต้องมีหลักการที่สำคัญในชุมชน ข้อนี้เป็นหลักการที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไร และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติที่ยั่งยืน ประกอบด้วย หลักธรรม คือ จักร 4, ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ 4, อิทธิบาท 4, พละ 5, หลักธรรมที่ใช้เพื่อพัฒนาสังคมหรือช่วยสงเคราะห์คนในชุมชน คือ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักธรรมที่จะให้ผู้บริหารได้มีวิจาร์ณญาณ คือ อคติ 4, หลักพรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้มีความมั่นคงเจริญก้าวหน้า คือ ฆราวาสธรรม 4 การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธเป็นทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองโดยอาศัยกระบวนการจัดการชุมชนในการพัฒนาด้านต่างๆโดยมีวิถีคิดที่มีพื้นฐานจากระบบคิดเดิมของชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานเข้ากับวิถีคิดและระบบการจัดการของสังคม

คำสำคัญ: หลักธรรม, การพัฒนา, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

To develop a community or strengthen the community to prosper, which is a universal principle that leads the community to the goal of happiness. Strong communities must have important principles in the community. This is a principle used in community development. Society and country to achieve the

goals and objectives set by the policies set by the society, what is the focus of the society, and finally to strengthen it within the society, the community, the nation, the sustainable. Virtues wheeling one to prosperity 4, virtues conducive to benefits in the present; virtues leading to temporal welfare 4, Iddhipada: path of accomplishment; the basis for success 4, power 5, the principle used to develop the society or help the people in the community is the principle of the four sacred objects to be.4, Principle 4, the principle of moral principles used in the management of the organization to secure the progress is secular Dharma. Four Strong community developments along the Buddhist path. The development direction is based on self-reliance, based on the community management process for developing the various aspects of thinking based on the original thinking system of the community or local wisdom combined with the way of thinking and management system of society.

Keywords: Principle, Development, strong community

บทนำ

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นหลักนำทางในการพัฒนาทุกด้าน การที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุดุจดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นไม่เพียงพอประสบการณ์ในการพัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมาได้สอนให้เป็นที่ตระหนักได้ว่า การมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้นแม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมายก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสันติสุขที่แท้จริงได้ตามวัตถุประสงค์กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย เช่น

1. ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนแร้นแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดีฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกลกันมากขึ้น

2. ปัญหาด้านสุขภาพ ประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน เกิดโรคระบาดที่ร้ายแรง นอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้วสุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลงชีวิตคนใน

ถิ่นที่เรียกว่าเจริญมีลักษณะสืบสวนวุ่นวายคนมีทุกข์ใจมากขึ้นเป็นโรคจิตโรคประสาทมากขึ้น

3. ปัญหาทางการศึกษา ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยากเกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่ซื่อตรง เป็นต้น

4. ปัญหาทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง

5. ปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรม ผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนนอุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัวยิ่ง เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจนทำให้คนส่วนมากเกิดความหวาดกลัว อาชญากรรมยังแพร่หลาย คดีปล้น ชก่า ช่มชู้ ที่ร้ายแรงปรากฏขึ้นบ่อย เป็นต้น

6. ปัญหาด้านวัฒนธรรม มีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรมมีค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ค่านิยมบริโภคนิยมและความนิยมฟุ้งเฟ้อแพร่กระจายทั่วไป

7. ปัญหาทางเพศและอบายมุข มีปัญหาทางเพศเพิ่มสูง มีอัตราคนถูกข่มขืนสูง อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น อบายมุขระบาดทั่วไป ทั้งในกรุงและชนบทประชากรฝากความหวังไว้กับการพนันในรูปแบบต่างๆและหมกมุ่นจนยากที่จะแก้ไขเยาวชนมากมายทำลายอนาคตของตนเองและก่อปัญหาแก่สังคมโดยเป็นผลสืบเนื่องจากการติดยาเสพติด

8. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวีสูงขึ้นป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ต้นน้ำลำธารร่อยหรอลง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้ง ทำให้ทำการเกษตรยากลำบากมากขึ้น ส่ง ผลต่อความยากจนแร้นแค้นยิ่งขึ้นไปอีก ประสบปัญหาทางการตลาดมีการเอารัดเอาเปรียบกันมาก เกิดมลภาวะทั้งในดิน ในน้ำ และท้องฟ้าคุกคามต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรทั่วทุกคน บทเรียนจากการพัฒนาสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึงไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543 บทนำ)

โดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาโดยตรงจะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีและในการพัฒนาคนนั้นส่วนสำคัญที่สุดก็คือจิตใจ ดังนั้นในยุคปัจจุบัน งานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้นรวมถึงการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป การพัฒนาจิตใจตลอดจนการพัฒนาคนนั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมาโดยตลอด

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

การนำเอาหลักธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งนับเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งที่แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่เคยมีมาแต่อดีตซึ่งศาสนาเคยให้ผู้คนมาแล้ว เพราะวัดในอดีตไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยความสะดวกทางวัตถุแก่บุคคล เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางแก่ชุมชนสามารถหยิบยืมมาใช้ได้ ในด้านสังคมนั้นวัดยังเป็นสถานที่พบปะประชุม สังสรรค์ ในคราวที่มีงานเทศกาลต่างๆ นอกจากนั้นพิธีกรรมต่างๆยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันได้ แม้กระทั่งยามมีข้าศึกศัตรูเข้ามารุกรานยังได้อาศัยพระผู้ทรงวิद्याคมเป็นศูนย์รวมจิตใจให้มีความกล้าหาญปกป้องถิ่นกำเนิดของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อยู่ในความทรงจำของผู้คนที่ผ่านวัยมาไม่น้อย กว่า 40-50 ปี คำว่าชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุกคนมองเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นจึงต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้ยึดวิถีพุทธมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือการบริโภคนิยมเพื่อบำบัดความทุกข์เวทนาเกิดจากทางสรีรภาพหรือความจำเป็นทางชีวภาพ เพราะถ้าหากไม่ได้รับการบำบัด ร่างกายไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ปัญญา ก็ไม่สามารถเกิด หลักธรรมที่สำคัญในชุมชน

หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไรและสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติที่ยั่งยืน ประกอบด้วยหลักธรรม คือ

- 1) จักร 4 คือหลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง หลักธรรมที่นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามจุดมุ่งหมาย
- 2) ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันทันที คือสามารถกำหนดเป้าหมายและวางเป็นแนวทางของนโยบายที่ดีได้ว่าจะเน้นให้กับสังคมอันประกอบไปด้วย
- 3) อิทธิบาท 4 คือหลักธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จผลที่มุ่งหมายมี 4 ประการ คือ
- 4) พลละ 5 เป็นหลักธรรมที่สร้างให้สังคมชุมชนมีความเข้มแข็งจนถึงระดับรากหญ้า มีทั้งหมด 5 ประการ

หลักธรรมข้อนี้ใช้เพื่อพัฒนาสังคม หรือช่วยสงเคราะห์คนในชุมชน องค์กร ประเทศชาติ หากไม่มีการเกื้อกูลแก่กันและกันประเทศชาติย่อมวุ่นวาย ประกอบไปด้วย

- 1) หลักสังคหวัตถุ 4 ก็คือหลักแห่งการสงเคราะห์เกื้อกูลกันในสังคมชุมชน ที่มีคนต่างระดับกันไม่ว่าจะเป็นด้านฐานะความเป็นอยู่รูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมหนึ่งย่อมจะต้องมีความบกพร่องและมีส่วนเกินทางด้านทรัพย์สินและเครื่องดำเนินชีวิตอยู่ไม่มากก็น้อย

หลักธรรมที่จะให้ผู้บริหารได้มีวิจาร์ณญาณในการวินิจฉัยในเรื่องราวต่างๆแล้วนำมาสั่งการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารปกครองบ้านเมือง ประกอบด้วย

1) หลักกอคติ 4 เพื่อให้ผู้บริหารได้ใช้หลักธรรมที่ไม่เอนเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง เพราะเชื่อง่ายหูเบา หรือฟังคำยุยงของลูกน้องผู้ใต้บังคับบัญชา หลักธรรมเหล่านี้นอกจากจะใช้กับการตัดสินใจแล้วยังใช้กับองค์กรต่างๆ ได้ดี

2) หลักพรหมวิหาร 4 หลักธรรมนี้ต้องการให้มนุษย์อยู่กันอย่างสันติสุข มีความรักความผูกพันกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันและกัน มีสันติภาพ ภารดรภาพ และเสรีภาพอย่างแท้จริง

หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้มีความมั่นคงเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นความผูกพันระหว่างคนกับคนได้เป็นอย่างดีจนสามารถก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะ คือ

1) ขรรษาธรรม 4 ธรรมข้อนี้เพื่อให้คนในองค์กรได้มีความสบายใจที่มีความจริงใจต่อกัน มีความอดทน มีการข่มจิตข่มใจและการเสียสละให้ปันสิ่งของแก่กันและกัน

สรุป

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ เป็นทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองโดยอาศัยกระบวนการจัดการชุมชนในการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยมีวิถีคิดที่มีพื้นฐานจากระบบคิดเดิมของชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานเข้ากับวิถีคิดและระบบการจัดการของสังคม ความเข้มแข็งและยั่งยืนของคนหรือสังคมชุมชนเป็นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องจากรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักความพอดีและพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดีคนเก่งมีความรับผิดชอบและถึงพร้อมด้วยคุณธรรมเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกันและเป็นการบูรณาการทางสังคมก็จะก่อให้เกิดความสมดุลหรือสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน “การใช้หลักธรรมในการพัฒนาจัดการชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเพราะเป็นรากฐานของความสำเร็จในทุกๆด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ของสังคม ในขณะที่วัฒนธรรมประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธกลับมามีความเข้มแข็งทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษาหวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธก็จะมีแต่เพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน อันจะเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนในวิถีพุทธตลอดไป

บรรณานุกรม

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2542). **วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริงเอกลักษณ์ และความเป็นอื่น**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, (2543). **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม ประชาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2540). **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เพา เวอร์ พรีนซ์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. **ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย**.